

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การออกกฎหมายเฉพาะ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้นำความภาคภูมิใจมาสู่ผู้พิการและผู้เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก (ประหยัด ทรงคำ, 2551) ซึ่งก่อนหน้านี้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 10 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 2 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา โดยได้บัญญัติไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาสควรจัดให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือเมื่อพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ข้อมูลจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในปี 2555 ระบุว่าขณะนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และรัฐวิสาหกิจจำนวนมากที่ยังไม่เข้าใจกฎหมายการจ้างงานคนพิการ ในหน่วยงานภาครัฐของไทยมีข้าราชการทั้งสิ้น 1,300,000 คน ซึ่งตามกฎหมายต้องจ้างคนพิการเข้าทำงาน 13,000 คน แต่กลับพบว่าในหน่วยงานราชการมีการจ้างงานคนพิการเพียง 500 คนเท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้มาก (ชีวิตคุณภาพ, 2555) นอกจากนี้จากผลสำรวจจำนวนประชากรที่พิการทั่วราชอาณาจักรใน พ.ศ. 2550 รวม 1,871,860 คนพบว่าประชากรที่ได้รับการส่งเสริมด้านอาชีพหรือการจัดหางานจากรัฐจากทั้งหมด 18,781 คนมีเพียง 776 คนเท่านั้นที่ได้รับการจัดหางานให้ทำในสถานประกอบการ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) ซึ่งในที่นี้ได้รวมถึงคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นด้วย ทั้งนี้เพราะผู้จ้างงานส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจและยังคงมีความเชื่อว่าคนพิการคือคนไร้ความสามารถหรือมีความสามารถที่จำกัด

จากการคาดหมายของ Thylefors (1992 Quoted in Pillar, 1995 อ้างถึงในทรงพันธ์ เจริมประยงค์, 2546) พบว่ามีคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นประมาณ 40 ล้านคนทั่วโลก ในขณะที่ร้อยละ 65 ของคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นทั่วโลกเป็นคนเอเชียและในประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่มีความบกพร่องทางการเห็นจำนวนทั้งสิ้น 543,331 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ของประชากรพิการทั้งหมด ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงจำนวนที่ยังไม่ได้ลงทะเบียนไว้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) และแม้ว่าจะมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนต่างช่วยกันระดมสรรพกำลังให้ความสนใจด้านสวัสดิการของคนพิการมากขึ้นแล้วก็ตาม แต่ด้วยเหตุที่ว่าคนไทยส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่าคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นไม่มีความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ได้ทีพอจะทำได้ก็มีเพียงแต่การขายสลากกินแบ่ง

รัฐบาลเป็นหมอนวดแผนโบราณเป็นหมอคูหรือขอทานเลี้ยงชีวิตไปวันๆ จึงทำให้คนที่มีความบกพร่องทางการเห็นหลายคนถูกแยกตัวออกจากสังคม (Exclusion) และขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคม ซึ่งในความเป็นจริงแล้วคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นก็เหมือนคนปกติทั่วไปที่ยังคงมีความต้องการมีส่วนร่วมในสังคมอยู่ ยังต้องการมีการศึกษามีอาชีพและต้องการยืนหยัดได้ด้วยตนเอง ดังที่นักเขียนสตรีผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นท่านหนึ่งได้เคยกล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า แม้พวกเขาจะมองไม่เห็นอะไรแต่ที่สามารถทำอะไรต่างๆ ได้นั้นก็เพราะยังมีมือทั้งสองข้างอยู่ ซึ่งสองมือนี้เองจะเปรียบเสมือน “ตาสำรอง” ที่สำคัญที่สุดในชีวิตของคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเพราะต้องคอยสัมผัสและเรียนรู้ว่าสิ่งที่สัมผัสนั้นคืออะไร เช่นการประดิษฐ์งานฝีมือชิ้นเล็กๆ หรือแม้กระทั่งการสนเข็มด้วยตนเอง คนที่มีความบกพร่องทางการเห็นก็สามารถทำได้เพราะปลายนิ้วมือนี้อาศัยประสาทที่มีความรู้สึกเป็นพิเศษ ดังนั้นการสอยผ้า เย็บเสื้อ ประดิษฐ์ดอกไม้ ถักเสื้อจึงไม่ใช่เรื่องยากนักสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่มีความสามารถเฉพาะตัว (นฤมล จันทาภูล, 2541 อ้างถึงในจันทิมา เจริญสุภกร, 2549) ข้อความดังกล่าวนี้สอดคล้องกับที่สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทยได้เคยให้ไว้เป็นอย่างดี โดยได้บอกว่าผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นคือคนปกติธรรมดาที่สายตามองไม่เห็นหรือมองเห็นได้จำกัด นอกเหนือไปจากนี้แล้วคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นก็ได้แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไปเลย (จันทิมา เจริญสุภกร, 2549)

อย่างไรก็ตาม การจะแก้ความเชื่อของบุคคลเรื่องความสามารถของผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นนั้นคงเป็นเรื่องยากยิ่งนักที่จะทำ นิสิตคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้เคยเล่าถึงประสบการณ์เมื่อครั้งยังเป็นนักเรียนว่า ในตอนนั้นเธอก็ท้อแท้และคิดวางแผนอาชีพในอนาคตไม่ได้เลยจนกระทั่งได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลอาชีพและประสบการณ์จากการบอกเล่าของผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นรุ่นพี่ ทำให้เธอมีความมั่นใจและแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพด้วยการพึ่งพาตนเองขึ้นมาก (สโรชา กิตติสิริพันธุ์, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2554) ความมั่นใจและแรงบันดาลใจที่ว่านี้สอดคล้องกับผลของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาเป็นอย่างดี (Bandura, 1986) ที่ได้กล่าวว่าการกระตุ้นให้บุคคลเห็นคุณค่าของตนเองสามารถทำได้ด้วยวิธีการให้สัมผัสประสบการณ์ของผู้อื่น (Vicarious Experience) โดยเมื่อบุคคลได้สัมผัสกับตัวอย่างพฤติกรรมของบุคคลอื่นที่มีลักษณะคล้ายกับตนเอง กระทำพฤติกรรมแล้วได้รับผลสำเร็จจะทำให้มีการรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้น นอกจากนี้สโรชายังได้ค้นพบว่าสิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นไม่ได้รับข้อมูลอาชีพ แต่อยู่ที่การได้รับข้อมูลอาชีพที่เหมาะสมกับตัวเองหรือไม่ต่างหาก สิ่งที่ยากรู้ไม่ใช่ว่ามีอาชีพไหนบ้างในโลก แต่พวกเขาแค่อยากรู้ว่ามีอาชีพไหนที่มีคนที่บกพร่องทางการเห็นทำได้ในสังคมไทยบ้าง ทั้งนี้ก็เป็นเพราะในความเป็นจริงแล้วโลกของคนที่มีความบกพร่องทางการเห็น ความมั่นใจและความเชื่อมั่นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด หากทำให้พวกเขารู้จักและเข้าใจความสัมพันธ์ของความสามารถที่มีอยู่ในตนเองกับความเป็นจริงในอาชีพ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาโดยอัตโนมัติก็คือพวกเขาจะมีความมั่นใจและความเชื่อมั่นที่จะมีชีวิตอยู่ด้วยอาชีพที่พวกเขาเลือกแล้วอย่างมีความสุขได้ด้วยตัวเอง (สโรชา กิตติสิริพันธุ์, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2554)

โดยสรุปแล้วสิ่งที่ทำได้และควรริบทำคือการช่วยเปิดโลกทัศน์ของผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นให้กว้างไกลขึ้นด้วยข้อมูลด้านอาชีพ เพื่อให้พวกเขารู้จักตนเองและโลกของงานอาชีพอย่างกว้างๆ ก่อนที่จะต้องเลือกเส้นทางอนาคต เนื่องจากการเลือกเส้นทางการศึกษาหรืออนาคตของ

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นนั้นมีความแตกต่างจากนักเรียนที่มีสายตาปกติอยู่มาก นักเรียนที่มีสายตาปกติจะถูกกระตุ้นให้เลือกตั้งตั้งแต่ช่วงมัธยมศึกษาแต่สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นความตื่นตัวนั้นจะต้องเกิดเร็วกว่ามาก โดยจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ก่อนจบประถมศึกษาปีที่ 6 เลยทีเดียว เนื่องจากเป็นช่วงที่พวกเขาจะต้องเลือกแล้วว่าเมื่อจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว พวกเขาจะเลือกเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นด้วยการเรียนร่วม (Integrated Study) หรือเลือกที่จะไม่เรียนต่อแต่ไปฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพของคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเช่น ศูนย์สามพรานหรือศูนย์พ่อชาน เป็นต้น มีหลายคน que เลือกไปฝึกอาชีพเลย เพราะมีปัญหาทางการเงิน ทางบ้านไม่มีเงินส่งให้เรียนต่อ แต่อีกหลายคนก็เลือกเนื่องจากไม่รู้ว่า จะเรียนเพื่อประกอบอาชีพอะไร ไม่รู้ว่าคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นจะทำงานอะไรได้ บ้างก็ได้รับความเข้าใจจากคนในครอบครัวว่าคนที่มีความบกพร่องทางการเห็นประกอบอาชีพอะไรไม่ได้ ควรไปฝึกอาชีพในศูนย์ฝึกอาชีพจะทำให้เชี่ยวชาญงานฝีมือและเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานมากกว่าการไปนั่งเรียนต่อแบบไม่รู้อนาคต ส่วนคนที่เลือกเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นด้วยการเรียนร่วม บ้างก็ให้เหตุผลว่าทางบ้านสนับสนุนให้เรียนต่อ เพราะสมาชิกในบ้านเลือกเรียนต่อกันทุกคน (สโรชา กิตติสิริพันธุ์, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2554)

นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยซึ่งสวนทางกับสิ่งที่เกิดขึ้นในต่างประเทศเป็นอย่างมาก เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความสามารถของผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นในต่างประเทศ กลับเป็นเรื่องที่ไม่มีข้อจำกัดใดๆ ผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่นั่นมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างไม่ถูกปิดโอกาสและเมื่อจบการศึกษาก็ล้วนสามารถหาอาชีพต่างๆ ทำได้อย่างไม่ถูกปิดกั้นเช่น นักกฎหมาย นายควม นักดนตรี ครู นักกีฬา ต่างจากสถานประกอบการหลายแห่งในประเทศไทย และด้วยเหตุที่ไม่ค่อยมีใครพูดถึงเรื่องนี้จึงทำให้ไม่มีกระบวนการสร้างความตระหนักรู้ในอาชีพที่ส่งเสริมให้คนที่มีความบกพร่องทางการเห็นในประเทศไทยได้ตระหนักรู้ในอาชีพอย่างจริงจังเช่นในต่างประเทศ (สโรชา กิตติสิริพันธุ์, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2554)

เรื่องการสร้างความตระหนักรู้ในอาชีพ (Career Awareness) นั้นโบรลินและกายเบอร์ (Brolin and Gysber, 1979) นักแนะแนวอาชีพได้สรุปไว้ว่าเป็นช่วงสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางอาชีพ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องช่วยส่งเสริมให้บุคคลรู้จักตนเองก่อนและนำไปสู่การพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง พัฒนาทัศนคติที่ดีในเรื่องอาชีพ ทั้งนี้จะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กับความรู้คุณสมบัติของตนเองในการทำงาน รู้ความแตกต่างและข้อกำหนดในงานแต่ละชนิด และได้รู้ถึงคุณสมบัติที่จำเป็นเพื่อความสำเร็จในการทำงานด้วย ส่วนเอ็ดวินและสแตนเลย์ (Edwin and Stanley, 1979) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้อย่างน่าสนใจเช่นกันโดยได้เน้นว่าความตระหนักรู้ในอาชีพจะทำให้บุคคลตระหนักได้ว่างานสัมพันธ์กับชีวิตอย่างไรและรู้ถึงความจำเป็นที่มนุษย์ทุกคนต้องประกอบอาชีพ ซึ่งบุคคลควรได้เริ่มรู้จักใช้ความคิดอย่างเข้าใจในเรื่องอาชีพเพื่อส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางความรู้ ความคิด ความสนใจและทัศนคติรวมถึงค่านิยมที่มีต่ออาชีพด้วย นอกจากนี้ข้อดีของความตระหนักรู้ในอาชีพยังส่งผลให้บุคคลมีแนวทางในการตัดสินใจเลือกอาชีพได้ ด้วยการรับรู้ทุกอย่างจากความจริงและสิ่งต่างๆ รอบตัว ซึ่งผู้ที่มีบทบาทนี้ทอมสัน (Thompson, 1973) เชื่อว่าเป็นผู้ปกครอง กลุ่มเพื่อน ครู หรือชุมชนที่อยู่รอบตัวของบุคคลนั่นเอง ที่สำคัญความตระหนักรู้ในอาชีพยังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับบุคคลตั้งแต่อายุยังน้อยด้วย ซึ่งเรื่องนี้วอลศิริ เปาโรหิตย์ (2528)

ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนในแผนภูมิแสดงขั้นตอนการจัดอาชีพศึกษา โดยจัดให้ลำดับขั้นสำนึกเรื่องอาชีพหรือความตระหนักรู้ในอาชีพ (Career Awareness) อยู่ในขั้นแรกของระดับชั้นเรียนคือ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 โดยได้ย้าว่าเป็นวัยที่เหมาะสมสำหรับการสร้างความตระหนักรู้ในอาชีพ (Career Awareness) มากที่สุด แผนภูมิดังกล่าวมีเนื้อหาคล้ายกับทฤษฎีด้านอาชีพ (Super, 1963) ที่ยืนยันว่าช่วงอายุนี้ถูกจัดให้เป็นช่วงเวลาที่คุณกำลังพัฒนาความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง การพัฒนาความสามารถและความสนใจ (Growth Stage) มีส่วนเกี่ยวพันกับการพัฒนาความคิดเรื่องอาชีพด้วย สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา, ชญาพิมพ์ อูสาโทและปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (2554) ได้ร่วมกันสนับสนุนแนวคิดนี้เช่นกัน โดยระบุว่ากลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 นี้จัดเป็นช่วงวัยที่สามารถเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นนามธรรมมากขึ้น เรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัว และจากสื่อต่างๆ ได้มาก ซึ่งสามารถเชื่อมโยงอาชีพต่างๆ ให้เห็นถึงความสำคัญของระบบสังคมได้ จึงเหมาะที่จะเป็นช่วงเวลาแห่งการแนะนำและสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการศึกษากับการประกอบอาชีพได้ในทั้ง 4 ขั้นของแนวคิดอันได้แก่ 1) ความตระหนักรู้ในอาชีพ (Career Awareness) 2) ความเข้าใจในอาชีพ (Career Orientation) 3) การสำรวจอาชีพ (Career Exploration) และ 4) การเตรียมการสู่อาชีพ (Career Preparation)

แนวความคิดทั้งหมดนี้เป็นไปในทำนองเดียวกันกับแนวคิดเรื่องการแนะแนวอาชีพที่รัฐโอเรกอน (Career Education Concept OREGON) ที่นั่นได้มีการจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพให้ผู้เรียนตั้งแต่อายุน้อยเช่นกัน เริ่มที่ระดับชั้นอนุบาลเลยทีเดียว โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมคือให้นักเรียนชั้นอนุบาล 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ได้สำรวจโลกอาชีพและเห็นความสำคัญของช่องทางโอกาสจากคลังอาชีพที่ได้สำรวจมา เพื่อให้ตนเองเห็นคุณค่าของศักยภาพและความสนใจของตัวเอง โดยคำนึงถึงสังคมรอบข้าง การจัดกิจกรรมที่รัฐนี้จึงเน้นไปที่การสร้างความตระหนักรู้ในอาชีพนอกห้องเรียนเช่นมีการจัดกิจกรรม “ไปทำงานกับพ่อแม่ของฉัน” (Went To Work With Parents) คือให้เวลานักเรียนหยุดเรียนหนึ่งวันเพื่อไปดูบาทของคุณพ่อคุณแม่หรือผู้ปกครองในเวลาทำงาน และให้นำประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมาแลกเปลี่ยนสนทนากับเพื่อนๆ ในชั้นเรียนเกี่ยวกับหัวข้อ “สำรวจอาชีพใกล้ตัว” หรือจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงกับผู้ประกอบการในท้องถิ่นเพื่อได้ไปสำรวจการทำงานในสถานการณ์จริงในระดับชั้นประถมศึกษาที่มีการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนภายใต้แนวคิดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนเห็นความสำคัญของการสำรวจโลกอาชีพ ด้วยการรับฟังประสบการณ์ตรงจากรุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้วและมาเล่าเรื่องราวชีวิตในสายอาชีพของตนเอง โดยจัดให้มีการสัมภาษณ์พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างเป็นกันเอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนอาชีพได้ (Marland, 1974) ทั้งหมดนี้คือการสร้างความตระหนักรู้ในอาชีพให้คนที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่ผ่านมา สำหรับการสำรวจพบว่ามีการเผยแพร่คู่มือที่สามารถทำให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้เข้าใจโลกอาชีพผ่านเว็บไซต์ชื่อว่า Career Information for the Blind and Visually Impaired หรือข้อมูลอาชีพเพื่อผู้พิการทางสายตาและผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นให้รู้คุณค่าในความสามารถของตนเองและที่สำคัญเพื่อสร้างแรงบันดาลใจเหมือนการจุดประกายให้มีฝันและคว้า

ผิวนั้นให้ได้ผ่านการแบ่งปันประสบการณ์ด้านอาชีพ (Career Profiles) จากเรื่องราวของผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นเหมือนกัน (FightBlindness, 2000)

จะเห็นว่าสื่อที่เหมาะสมจะนำเสนอข้อมูลให้กับผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นนอกจากสื่อที่มีเสียงแล้ว ในปัจจุบันยังพบว่าโลกออนไลน์ก็เป็นอีกสื่อที่เข้าถึงผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้มากเช่นกัน มีข้อมูลว่าสื่อเสียงอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับการใช้งานจากผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นอย่างกว้างขวางและช่วยกระตุ้นจินตนาการได้เป็นอย่างดีคือพอดคาสต์และผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็นประจำจะคุ้นเคยกับการเรียนรู้ผ่านสื่อนี้เป็นอย่างดี (ชัชยา อินทสร้อย, สัมภาษณ์, 6 กันยายน, 2554) พอดคาสต์ (Podcast) จึงจัดว่าเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็นอย่างดี สื่อนี้ทำงานบนระบบอินเทอร์เน็ตและยินยอมให้ผู้ใช้ทั่วไปสมัครเพื่อรับ feed news ได้ ซึ่งเริ่มได้รับความนิยมประมาณปลายปี 2004 ที่ผ่านมา ตัว feed news นี้จะทำงานอัตโนมัติ เพื่อดาวนโหลดไฟล์มัลติมีเดียต่างๆ เข้าสู่คอมพิวเตอร์ของผู้ใช้ ส่วนที่มาของคำว่า Podcasting นั้น เริ่มกำเนิดขึ้นตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ.2004 โดยได้บัญญัติคำว่า POD (Personal On-Demand) หมายถึงอุปสงค์ส่วนบุคคล เมื่อรวมกับ Broadcasting หมายถึงการนำสื่อต่างๆ ให้มาอยู่ในรูปภาพและเสียง โดยไม่ขึ้นกับ format ของไฟล์ หรือ type ของไฟล์แต่อย่างใด นำมาเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกได้ฟังโดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ และเป็นเทคโนโลยีในการถ่ายทอดสัญญาณภาพและเสียงผ่านสื่อต่างๆ สามารถโยกย้ายข้อมูลขนาดใหญ่ของภาพและเสียงนั้นๆ จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งระหว่างเครือข่ายชนิดต่างๆ ได้ ข้อดีของพอดคาสต์อยู่ที่ความเรียบง่าย ไม่ว่าจะเป็นการใช้งานที่ง่าย เรียนรู้ง่าย ไม่จำกัดเรื่องเวลาในการศึกษาเพราะสามารถดาวนโหลดมาเก็บไว้ใช้งานเมื่อไรที่ต้องการก็ได้ (Educause, 2005) มีงานวิจัยเรื่องโครงสร้างของพอดคาสต์เพื่อผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นของ Claudia, Marina, Barbara and Giulio (2011) ที่ได้ยืนยันอย่างหนักแน่นว่าโครงสร้างของพอดคาสต์ที่ไม่ซับซ้อนใช้งานง่าย จะมีประโยชน์อย่างมากต่อผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทั้งนี้อาจไม่จำเป็นต้องสวยงามก็ได้

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของพอดคาสต์คือสามารถทำให้เกิดภาพในใจของผู้ใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกันกับหัวใจของการเรียนรู้ของผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่ขึ้นอยู่กับจินตนาการให้เห็นภาพในใจ กระบวนการดังกล่าวจึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยระยะเวลาในการทบทวนและแปลความมากกว่าคนที่มีสายตาทกติ คุณสมบัติของพอดคาสต์เอื้อประโยชน์นี้ให้กับผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็น เพราะด้วยคุณลักษณะที่เป็นได้ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ไม่มีปัจจัยด้านเวลามาเป็นตัวเร่งให้ผู้ต้องใช้ต้องรีบเรียนรู้ จึงอาจจะสรุปลักษณะสำคัญของพอดคาสต์ได้อีกข้อว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้เสียงในการสร้างวิธีการหรือกระบวนการหรือรูปแบบใดๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยภาพในใจของตนเองและด้วยวิธีการนั้นๆ จะสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นและเอื้อให้เกิดความตระหนักรู้ในอาชีพได้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าหากนำเทคโนโลยีการศึกษา (พอดคาสต์) เข้าผสมผสานกับทฤษฎีความตระหนักรู้ในอาชีพ ด้วยความหวังว่าจะกระตุ้นให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้รับการต่อยอดความรู้ด้านอาชีพศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกลยุทธ์หนึ่งเข้าช่วยสร้างให้บุคคลได้เห็นคุณค่าของสิ่งหนึ่งด้วยวิจาร์ณญาณของตัวเอง จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าสิ่งนี้ถูกรวมอยู่ในนิยามของ “เมตาคอกนิชัน” มีความหมายว่าความรู้และความสามารถของตนเองในอันที่จะ

เข้าใจควบคุมและจัดการกับกระบวนการทางพุทธิปัญญาของตนเองได้ Derry and Murphy (1986) อธิบายความหมายของเมตาคอกนิชันในทำนองเดียวกันด้วยว่าเป็นการที่ผู้เรียนมีสติและมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง พร้อมกับมีความสามารถและแนวโน้มที่จะควบคุมกระบวนการเหล่านั้นในขณะที่เรียนรู้ได้ ซึ่ง Flavell (1985) ได้สรุปอย่างชัดเจนขึ้นว่าความรู้ในเมตาคอกนิชันคือส่วนของความรู้ที่บุคคลสะสมไว้ในระบบความจำระยะยาว เป็นการที่บุคคลรู้ว่าตนเองนั้นรู้อะไร และจะบรรลุเป้าหมายได้อย่างไร ซึ่งมีตัวแปรที่ส่งผลต่อความรู้นี้ 3 ตัวแปรอันได้แก่ ตัวแปรด้านบุคคล ตัวแปรด้านงาน และตัวแปรด้านยุทธวิธี ตัวแปรเหล่านี้จะส่งผลทำให้บุคคลสามารถควบคุมและกำกับตนเองได้ รวมไปถึง Costa (1987) ก็มีหลักฐานมากพอสมควรที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลซึ่งคิดได้อย่างมีวิจารณญาณ มีความยืดหยุ่นและเล็งเห็นการณ์ไกล ตลอดจนคนที่ปรับประยุกต์ใช้ทักษะทางพุทธิปัญญาได้อย่างมีสตินั้น มักเป็นคนที่มีความสามารถทางเมตาคอกนิชันสูง

ในหลายเอกสารที่ผู้วิจัยได้ศึกษายังมีข้อมูลบ่งชี้ว่าความตระหนักรู้เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้กับการเห็นคุณค่าในศักยภาพและความสนใจของตนเอง เสมือนเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้กลยุทธ์ใด กลยุทธ์หนึ่งเข้ามาเป็นตัวช่วยให้เกิดมีขึ้นมาได้ จากการศึกษาและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับกลยุทธ์เมตาคอกนิชันจากแนวคิดของนักการศึกษาด้านเมตาคอกนิชันจำนวน 5 ท่าน (อ้างถึงตารางที่ 2.1 บทที่ 2) ผู้วิจัยพบกลยุทธ์เมตาคอกนิชันที่ควรนำมาใช้สร้างความตระหนักรู้ดังนี้ 1) กลยุทธ์ที่ช่วยให้บุคคลได้รับการเตรียมอารมณ์จากการแจ้งความจำเป็นของการเรียนรู้ทุกครั้งเพื่อช่วยจัดระบบความตั้งใจและอารมณ์ความรู้สึก 2) กลยุทธ์ที่ทำให้บุคคลได้รับการทบทวนข้อมูลด้วยการสรุปและจัดโครงสร้างใหม่จากการนำเสนอเนื้อหาและการถ่ายทอดผ่านถ้อยคำเพื่อไม่ให้ข้อมูลที่อยู่ในความจำระยะสั้นนั้นหายไป 3) กลยุทธ์ที่ทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ตลอดเวลาเพื่อกระตุ้นให้เกิดความใส่ใจในการเรียนรู้จากการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ 4) กลยุทธ์ที่จะทำให้บุคคลได้รับข้อมูลที่มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันจากการบูรณาการ สร้างเครือข่ายความรู้และจินตนาการเป็นระยะ เพื่อช่วยให้บุคคลเรียกคืนข้อมูลที่ได้รับไปง่ายยิ่งขึ้น 5) กลยุทธ์ที่ทำให้บุคคลได้รับการกระตุ้นที่หลากหลายและได้รับข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจความยากง่ายได้ เพื่อพิจารณาความสามารถของตน จะเห็นว่าเมตาคอกนิชันเป็นกลยุทธ์ที่สามารถช่วยกระตุ้นผู้เรียนได้ ขึ้นอยู่ที่ว่าจะนำเมตาคอกนิชันมาปรับใช้ในรูปแบบใดเท่านั้น โดยกลยุทธ์ทั้งหมดนี้หลายงานวิจัยได้สรุปว่าจะสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ในเนื้อหาต่างๆ ได้ไม่ยาก ซึ่งที่ผ่านมามีหลายงานวิจัยที่พัฒนาผู้เรียนโดยการนำเมตาคอกนิชันมาเป็นกระบวนการเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษากระบวนการเมตาคอกนิชันผ่านการสื่อสารด้วยเว็บล็อกในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (อมรรัตน์ เอยงามและปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ, 2551) การพัฒนากระบวนการบูรณาการทักษะการคิดในการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามทฤษฎีโครงสร้างความรู้และเมตาคอกนิชัน (จินดา ยัญทิพย์, 2547) การพัฒนาความสามารถด้านกรอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชัน (สุภิสรา ทองโพธิ์และสถาพร ชันโต, 2550)

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกกลยุทธ์เมตาคอกนิชันมาปรับใช้ในการผลิตพอดคาสต์ให้กลายเป็นสื่อเสียงที่สามารถนำเสนอข้อมูลอาชีพเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเกิดความตระหนักรู้ในอาชีพได้ โดยคาดว่างานวิจัยนี้จะประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกับงานวิจัยอื่นที่

ทำการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็น ยกตัวอย่างเช่นโครงการวิจัยนำร่องวิธีการสอนแปรงฟันให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นอายุ 10-16 ปี ด้วยสื่อประสมที่ประกอบด้วยเทปเสียงและแบบฝึกจำลอง ผลการศึกษาพบว่าช่วยทำให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นมีความรู้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก (อัมพูช อินทรประสงค์และคณะ, 2541) แนวคิดที่เกี่ยวข้องดังกล่าวทั้งหมดผสมผสานกับการเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมความตระหนักรู้ในอาชีพให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ กระบวนการนำเสนอตัวแบบจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาของแบนดูราและกลยุทธ์เมตาคอกนิชันผนวกรวมเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการสร้างพอดคาสต์ที่บรรจุข้อมูลที่ช่วยส่งเสริมความตระหนักรู้ในอาชีพเพื่อนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีความบกพร่องทางการเห็น ด้วยความหวังว่าผลของงานวิจัยนี้จะเป็นช่องทางหนึ่งในการช่วยเหลือและเผยแพร่โลกของผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นให้สังคมเข้าใจและรับรู้ในวงกว้างต่อไป

คำถามวิจัย

1. พอดคาสต์ที่ใช้กลยุทธ์เมตาคอกนิชันจะสามารถเพิ่มความตระหนักรู้ในอาชีพให้สูงขึ้นได้หรือไม่
2. ครูและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความตระหนักรู้ในอาชีพด้วยพอดคาสต์ที่ใช้กลยุทธ์เมตาคอกนิชันสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

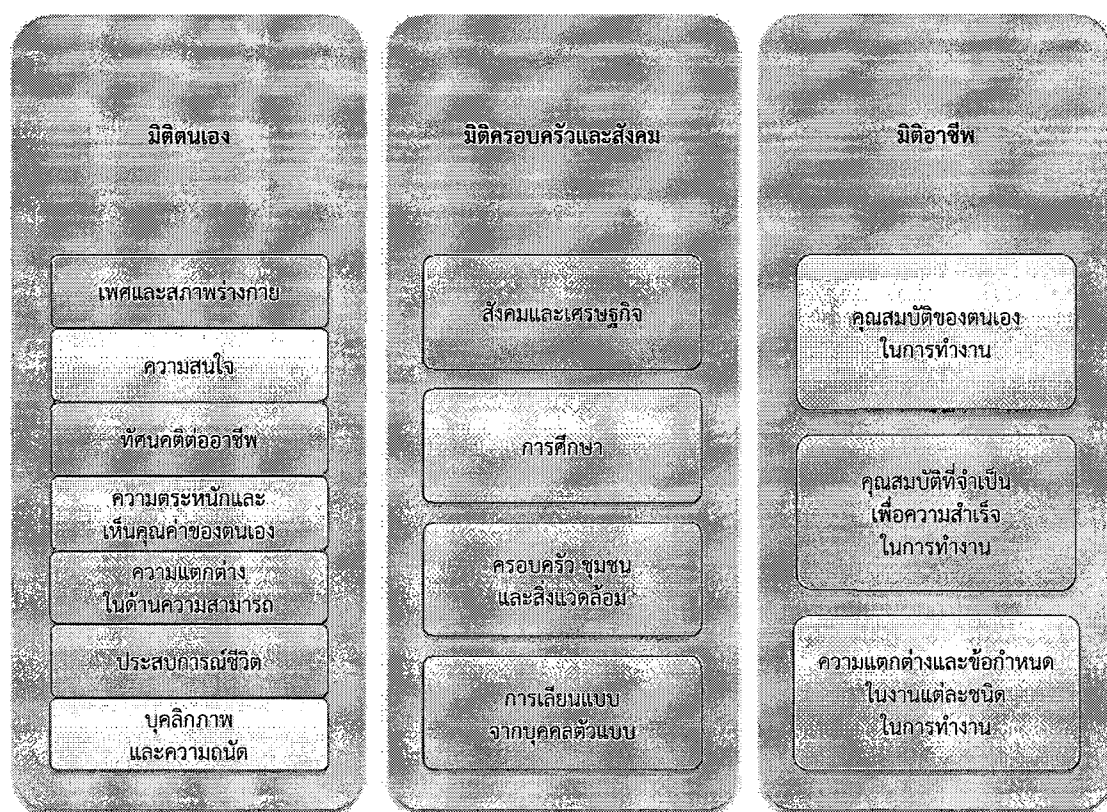
1. เพื่อศึกษาระดับของการพัฒนาความตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการรับฟังพอดคาสต์ที่ใช้กลยุทธ์เมตาคอกนิชัน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการส่งเสริมความตระหนักรู้ในอาชีพด้วยพอดคาสต์ที่ใช้กลยุทธ์เมตาคอกนิชัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับของการพัฒนาความตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการรับฟังพอดคาสต์ที่ใช้กลยุทธ์เมตาคอกนิชันเท่านั้น
2. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน และครูผู้สอนนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพจำนวน 3 คน
3. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ พอดคาสต์ที่ใช้กลยุทธ์เมตาคอกนิชัน
 - 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4. ระยะเวลาที่จะศึกษา ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 ครั้งต่อการเก็บข้อมูล 1 คน

5. เนื้อหาเรื่องความตระหนักรู้ในอาชีพจากการสังเคราะห์ (อ้างถึงตารางที่ 2.7 บทที่ 2) มี 3 มิติ 14 ด้าน ดังภาพที่ 1.1

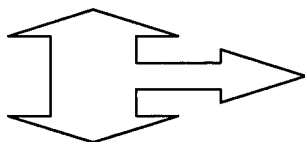
ภาพที่ 1.1 เนื้อหาเรื่องความตระหนักรู้ในอาชีพจากการสังเคราะห์ มี 3 มิติ 14 ด้าน

แนวคิดทฤษฎีด้านอาชีพ

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์

(Holland's Theory of Vocational Choice)

โดยจอห์น แอล ฮอลแลนด์ ได้อธิบายทฤษฎีการเลือกอาชีพของบุคคลในปีค.ศ. 1959 ว่า "แบบฉบับของพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน" (วีซี ทรัพย์มี, 2521) และผลการศึกษายังพบอีกว่า ในการเลือกอาชีพของผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นจะเลือกจากลักษณะของตนเองและความรู้เกี่ยวกับอาชีพเป็นสำคัญ (จันทิมา เจริญสุภกร, 2549)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา

กระบวนการเสนอตัวแบบ (Modeling Procedures)

หรือการใช้เทคนิคเสนอตัวแบบนั้น หมายถึง กลยุทธ์ในการสร้างหรือสอนพฤติกรรมใหม่ โดยผู้ที่ต้องการจะเลียนแบบ อาจโดยการฟัง สังเกต หรืออ่านเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล แล้วคำนวณเป็นข้อมูลเลียนแบบ และแสดงออกเป็นพฤติกรรมของตนเองต่อการเสนอตัวแบบเป็นเทคนิคที่พัฒนาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาของ Bandura (Bandura, 1977)

พอดคาสต์ที่เท็กเจอร์เมตาคอกนิตัน (Podcast)

ในงานวิจัยนี้หมายถึงการนำกลยุทธเมตาคอกนิตัน กลยุทธนี้ หมายถึง การตระหนักรู้ (Awareness) เกี่ยวกับความรู้และความสามารถของตนเอง เป็น การที่ผู้เรียนมีสติ และมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เมตาคอกนิตัน มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการสื่อสาร การโน้มน้าวด้วยวาจา ในงานด้านความเข้าใจในสิ่งที่ได้รับฟัง และเมื่อบุคคลมีเมตาคอกนิตัน จะสามารถคิดได้อย่างมี วิจารณ์ญาณ มีความยืดหยุ่นและเล็งเห็นการณ์ โกล ตลอดจนตระหนักรู้ถึงความสามารถของตนเอง (Derry and Murphy, 1986, Flavell (1985), Costa (1987) มาใช้ในการตั้งคำถามใน บทวิทยุรูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุเพื่อใช้ถาม ผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นตัวแบบทั้ง 6 กลุ่ม อาชีพ มี 5 กลยุทธ

ผลลัพธ์

ความตระหนักรู้ในตนเองสู่ ความตระหนักรู้ในอาชีพ

ความตระหนักในตนเอง (Self-Awareness) จะทำให้นักเรียนทุกคนมีแรงบันดาลใจที่จะสร้างฝันของตนเองให้สำเร็จ (Marland, 1974) ความตระหนักรู้ในอาชีพ (Career Awareness) หมายถึง การรู้จักตนเอง รู้จักโลกของงานอาชีพอย่างกว้างๆ ความสำคัญของอาชีพต่อสังคม และความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทัศนคติ ความสนใจและความสามารถของตนเองได้ มีจุดมุ่งหมายดังนี้ 1) ระบุบุคลิกความสนใจและความสามารถของตนเอง (Identifying) 2) ได้สำรวจและเปรียบเทียบระหว่างทักษะของตนเองกับสถานการณ์ในอาชีพการทำงาน (Exploring) 3) เห็นคุณค่าของการรู้ความแตกต่างระหว่างชีวิตและสถานการณ์ในอาชีพการทำงาน (Evaluating) (Marland, 1974)

ผลลัพธ์ของความตระหนักรู้ในอาชีพ

ความตระหนักรู้ในอาชีพ เมื่อเกิดขึ้นกับบุคคลใดแล้ว จะทำให้บุคคลนั้นรู้จักตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเองด้วยการมีทัศนคติที่ดีในเรื่องอาชีพ ผลลัพธ์นี้อาจได้มาจากกระบวนการสร้างให้บุคคลรู้คุณค่าของตนเองในการทำงาน รู้ความแตกต่างและข้อกำหนดในงานแต่ละชนิด และรู้ถึงคุณสมบัตินี้จำเป็นเพื่อความสำเร็จในอาชีพ (Brollin and Gysber, 1979)

การวัดความตระหนักรู้ในอาชีพ

ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจความตระหนักรู้ในอาชีพที่ผู้วิจัยได้ปรับจากแบบสำรวจวัดความตระหนักรู้ในอาชีพ (Vocational Rating Scale หรือ VRS) และแบบสำรวจเพื่อวัดความตระหนักรู้ในอาชีพปรับจาก ปิติ วิทยการ (2537) ซึ่งพัฒนาจากแบบสำรวจความตระหนักรู้ในอาชีพ (Vocational Awareness Index) ของลอเรนซ์ ซี เคอร์รี่ (Currie, 1975) แบบสำรวจในงานวิจัยครั้งนี้เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวนข้อคำถาม 30 ข้อ นำเสนอเนื้อหาเรื่องความตระหนักรู้ในอาชีพ 3 มิติ ได้แก่ มิติตนเอง มิติครอบครัว และมิติอาชีพ

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

คำอธิบายกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland's Theory of Vocational Choice)

Holland หรือ จอห์น แอล ฮอลแลนด์ (JOHN LEWIS HOLLAND) นักแนะแนวอาชีพ (CAREER COUNSELING) ชาวอเมริกันผู้ซึ่งคิดค้นทฤษฎีทางอาชีพที่เชื่อมโยงกับบุคลิกภาพได้เป็นคนแรกที่อธิบายทฤษฎีการเลือกอาชีพของบุคคลในปีค.ศ.1959 ว่าเป็นแบบฉบับของพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตนเองและผลการศึกษาของจันทิมา (จันทิมา เจริญสุภกร, 2549) ยังพบอีกว่าในการเลือกอาชีพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น จะเลือกจากลักษณะบุคลิกภาพของตนเองและความรู้เกี่ยวกับอาชีพเป็นสำคัญ

แบบฉบับของพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ โดยมีหลักการว่า บุคคลจะเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตนเองและได้เน้นการที่บุคคลควรต้องรู้จักบุคลิกภาพของตนเองและมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพ โดยฮอลแลนด์ได้แบ่งรูปแบบบุคลิกภาพของบุคคลที่สอดคล้องกับอาชีพต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกอาชีพของบุคคลมี 6 กลุ่มอาชีพดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่ชอบกิจกรรมที่ต้องใช้พลังกล้ามเนื้อแต่หลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ต้องสนทนากับสังคมหรือบุคคลอื่น (The Motoric Orientation) บุคคลที่มีลักษณะบุคลิกเช่นนี้มักเลือกอาชีพด้านกลไกกรรม เทคนิค ช่าง กีฬา

2. บุคคลที่ชอบกิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดแก้ปัญหา มีลักษณะเป็นนักวิชาการเป็นอาชีพที่ต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ (Intellectual Orientation) บุคคลที่มีลักษณะบุคลิกเช่นนี้มักเลือกอาชีพนักวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักคำนวณ นักเขียน

3. บุคคลที่ชอบสังคมกับบุคคลอื่น ชอบการสนทนา (The Social Orientation) บุคคลที่มีลักษณะบุคลิกเช่นนี้มักเลือกอาชีพนักสังคมสงเคราะห์ ครู นักแนะแนว นักจิตบำบัด

4. บุคคลที่ชอบทำตามระเบียบแบบแผน (The Confirming Orientation) บุคคลที่มีลักษณะบุคลิกเช่นนี้มักเลือกงานด้านสารบรรณ เอกสาร เลขานุการ บรรณารักษ์

5. บุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้นำ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ชอบอาชีพที่ตนจะได้แสดงลักษณะของตน (The Persuasive Orientation) บุคคลที่มีลักษณะบุคลิกเช่นนี้มักเลือกอาชีพนักประชาสัมพันธ์ นักธุรกิจโฆษณา นักการเมือง

6. บุคคลที่ชอบความงาม รักศิลปะ (The Esthetic Orientation) บุคคลที่มีลักษณะบุคลิกเช่นนี้มักเลือกอาชีพด้านศิลปะ เช่น นักประพันธ์ ศิลปิน (วัชรีย์ ทรัพย์มี, 2521)

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา

กระบวนการเสนอตัวแบบ (Modeling Procedures) ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาหรือการใช้เทคนิคเสนอตัวแบบนั้นหมายถึง กลยุทธ์ในการสร้างหรือสอนพฤติกรรมใหม่โดยผู้ที่ต้องการจะเลียนแบบ อาจโดยการฟัง สังเกต หรืออ่านเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล แล้วคำนวณเป็นข้อมูลเลียนแบบและแสดงออกเป็นพฤติกรรมของตนเองต่อไป การเสนอตัวแบบเป็นเทคนิคที่พัฒนาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาของ Bandura ที่มีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์หรือความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่มีต่อพฤติกรรมที่แสดงออก เกี่ยวกับอิทธิพลของตัวแบบที่มีต่อตัวผู้สังเกต (Bandura, 1977) มีดังนี้

1) การสร้างพฤติกรรมใหม่ เมื่อผู้สังเกตได้เห็น สังเกต รับฟัง หรืออ่านเรื่องราวที่สะท้อนให้รู้ถึงการกระทำของตัวแบบ ซึ่งผู้ที่ต้องการจะเลียนแบบไม่เคยรู้มาก่อน จะมีการซึมซับเก็บรวมข้อมูลนี้ในรูปของสัญลักษณ์และถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมใหม่

2) การสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่ จะเกิดขึ้นในสภาพการณ์ที่ผู้สังเกตเห็นหรือรับรู้การกระทำของตัวแบบในลักษณะต่างๆ เช่น การตัดสินใจ รูปแบบทางภาษา เป็นต้น จากนั้นผู้สังเกตจะทดสอบการกระทำตามตัวแบบภายใต้สภาพการณ์ต่างๆ และถ้าการตอบสนองส่งผลทางบวก ผู้สังเกตจะรวมรูปแบบ ลักษณะของตัวแบบในรูปแบบต่างๆ แล้วนำมาสร้างเป็นกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่

3) การสอนความคิดและพฤติกรรมสร้างสรรค์ ตัวแบบจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาในทางสร้างสรรค์ เพราะเมื่อมนุษย์เห็นตัวแบบกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง อาจทำให้นึกถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาผสมผสานกับการกระทำของตัวแบบ ประยุกต์เป็นความคิดหรือพฤติกรรมใหม่ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ยังมีจุดอ่อนสำหรับตัวแบบในเชิงสร้างสรรค์ หากไม่มีศักยภาพเพียงพอ หรือผู้สังเกตมีทักษะที่จำกัด พฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์นี้ อาจไม่มีอิทธิพลมากพอที่จะให้ผู้สังเกตกระทำหรือเลียนแบบพฤติกรรมตามได้

4) การยับยั้งการกระทำ และความละอายที่จะกระทำ การได้เห็นตัวแบบถูกลงโทษ ผู้สังเกตย่อมมีความรู้สึกไม่อยากกระทำแบบตัวแบบนั้น ในทางตรงข้าม หากเห็นตัวแบบทำพฤติกรรมไม่ถูกต้องแต่ไม่ได้รับการลงโทษ ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำแบบตัวแบบ

5) การส่งเสริมการกระทำ ตัวแบบจะมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการกระทำทั้งที่เป็นทางบวกและทางลบ ดังนั้นการนำเสนอตัวแบบจำเป็นต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่งเพราะอาจมีผลต่อการเพิ่มพฤติกรรมทางลบได้

6) มีผลทางด้านอารมณ์ ตัวแบบมีผลต่ออารมณ์ นอกจากจะส่งผลต่อการกระทำตามตัวแบบแล้ว ยังมีผลทำให้อารมณ์ของผู้สังเกตรุนแรงเพิ่มขึ้นและกระตุ้นให้เกิดอารมณ์คล้ายตามไปด้วยได้

7) การชักจูงให้เกิดความต้องการกระทำตามตัวแบบ การกระทำใดที่คนให้คุณค่าและชื่นชมอยู่เสมอ การกระทำนั้นของตัวแบบ ย่อมส่งผลให้ผู้สังเกตกระทำตามได้เร็ว และได้ง่าย เพราะนอกจากจะทำให้ผู้สังเกตมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในตัวเองแล้ว ยังทำให้สังคมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงตามด้วย

3. รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุ

ผู้วิจัยใช้รูปแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ฟังได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพนั้นๆ จากบุคคลที่ทำงานในสายอาชีพ แหล่งที่มาของข้อมูลทางอาชีพนี้ถูกเรียกว่า แหล่งต้นตอของข้อมูลทางอาชีพหรือแหล่งปฐมภูมิ (Primary Sources) มี 3 แหล่งได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพ ผู้ว่าจ้าง และองค์การหรือหน่วยงานของรัฐบาลที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการว่าจ้างแรงงาน ซึ่งถือเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีที่สุด (จำเนียร ช่วงโชติ, วราภรณ์ รังคปรานีและสมัย จิตต์หมวด, 2524)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การส่งเสริมความตระหนักรู้ในอาชีพ (Career Awareness) หมายถึง การส่งเสริมให้บุคคลเกิดการรู้จักตนเอง รู้จักโลกของงานอาชีพอย่างกว้างๆ ความสำคัญของอาชีพต่อสังคมและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองยังผลให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทัศนคติ ความสนใจและความสามารถของตนเองได้ ความตระหนักรู้ในอาชีพมีจุดประสงค์ดังนี้

1. ให้บุคคลสามารถระบุบุคลิกความสนใจและความสามารถของตนเอง (Identifying)
2. ให้บุคคลได้สำรวจและเปรียบเทียบระหว่างทักษะของตนเองกับสถานการณ์ในอาชีพการทำงาน (Exploring)
3. ให้บุคคลเห็นคุณค่าของการรู้ความแตกต่างระหว่างชีวิตและสถานการณ์ในอาชีพการทำงาน (Evaluating)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้วัดความตระหนักรู้ในอาชีพ (Career Awareness) ด้วยแบบสำรวจความตระหนักรู้ในอาชีพที่ผู้วิจัยได้ปรับจากแบบสำรวจวัดความตระหนักรู้ในอาชีพ (Vocational Rating Scale หรือ VRS) และแบบสำรวจเพื่อวัดความตระหนักรู้ในอาชีพของปีติ วิทยการ (2537) ซึ่งพัฒนาจากแบบสำรวจความตระหนักรู้ในอาชีพ (Vocational Awareness Index) ของลอเรนซ์ อี เคอร์รี่ (Currie, 1975) แต่ผู้วิจัยนำมาปรับให้แต่ละข้อเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของ Likert ซึ่งเป็นการจำลองสถานการณ์ในอาชีพว่าหากเขาหรือเธอต้องอยู่ในเหตุการณ์อาชีพนั้น ณ ขณะนั้น จะมีระดับความคิดเห็นอย่างไร เนื่องจากสอดคล้องกับแบบแผนงานวิจัยครั้งนี้ที่ต้องการวัดผลความเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง อีกส่วนที่ถูกปรับคือการตัดข้อความในส่วนที่ไม่เหมาะสมกับผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นและลดจำนวนข้อคำถามลงเป็น 30 ข้อให้ตรงกับเนื้อหาเรื่องความตระหนักรู้ในอาชีพ 3 มิติ 14 ด้าน ในแต่ละมิติประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 10 ข้อดังนี้ *มิติตนเอง* ได้แก่ 1) เพศและสภาพร่างกาย 2) ความสนใจ 3) ทัศนคติต่ออาชีพ 4) ความตระหนักและเห็นคุณค่าของตนเอง 5) ความแตกต่างในด้านความสามารถ 6) ประสบการณ์ชีวิต 7) บุคลิกภาพและความถนัด *มิติครอบครัวและสังคม* ได้แก่ 1) สังคมและเศรษฐกิจ 2) การศึกษา 3) ครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อม 4) การเลียนแบบจากบุคคลตัวแบบ *มิติอาชีพ* ได้แก่ 1) คุณสมบัติของตนเองในการทำงาน 2) คุณสมบัติที่จำเป็นเพื่อความสำเร็จในการทำงาน 3) ความแตกต่างและข้อกำหนดในงานแต่ละชนิดในการทำงาน

กลยุทธ์เมตาคอกนิชัน หมายถึง วิธีที่เข้าไปช่วยพัฒนาบุคคลให้เกิดการคิดได้อย่างมีวิจารณญาณ มีความยืดหยุ่นและเล็งเห็นการณ์ไกล ตลอดจนคนที่ปรับประยุกต์ใช้ทักษะทางพุทธิปัญญาได้อย่างมีสติ นั่นมักเป็นคนที่มีความสามารถทางเมตาคอกนิชันสูง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้สังเคราะห์กลยุทธ์เมตาคอกนิชันเพื่อนำมาใช้ในการตั้งคำถามสัมภาษณ์บุคคลตัวแบบที่มีความบกพร่องทางการเห็นเพื่อบรรจุเป็นคลิปเสียงในพอดคาสต์ รายการวิทยุที่ใช้รูปแบบสัมภาษณ์พูดคุยระหว่างผู้ดำเนินรายการกับผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นตัวแบบทั้ง 6 กลุ่มอาชีพที่แบ่งตามบุคลิกภาพของบุคคลตามทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland's Theory of Vocational Choice)

กลยุทธ์เมตาคอกนิชันที่ได้สังเคราะห์มาใช้เป็นกรอบในการตั้งคำถามเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูล อาชีพจากผู้ที่มีความบกพร่องทางการเห็นตัวแบบทั้ง 6 กลุ่มอาชีพ กลยุทธ์เมตาคอกนิชันที่ได้สังเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. ให้บุคคลได้รับการเตรียมอารมณ์จากการแจ้งความจำเป็นของการเรียนรู้ทุกครั้ง เพื่อช่วยจัดระบบความตั้งใจและอารมณ์ความรู้สึก
2. ให้บุคคลได้รับการทบทวนข้อมูลด้วยการสรุปและจัดโครงสร้างใหม่จากการนำเสนอเนื้อหาและการถ่ายทอดผ่านถ้อยคำ (สัมภาษณ์) ทันที เพื่อไม่ให้ข้อมูลที่อยู่ในความจำระยะสั้นนั้นหายไป
3. ให้บุคคลได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ตลอดเวลา เพื่อกระตุ้นให้เกิดความใส่ใจในการเรียนรู้จากการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ
4. ให้บุคคลได้รับข้อมูลที่มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันจากการบูรณาการ สร้างเครือข่ายความรู้ และจินตนาการเป็นระยะ เพื่อช่วยให้คุณเรียกคืนข้อมูลที่ได้รับไปอย่างยิ่งขึ้น
5. ให้บุคคลได้รับการกระตุ้นด้วยกลยุทธ์ที่หลากหลาย และได้รับข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจความยากง่ายได้ เพื่อพิจารณาความสามารถของตน (อ้างอิงตารางที่ 2.1 บทที่ 2)

บุคคลตัวแบบที่มีความบกพร่องทางการเห็น หมายถึง บุคคลที่เป็นตัวแบบในแต่ละกลุ่มอาชีพ โดยในพหุศาสตร์ได้เรียกบุคคลตัวแบบทุกกลุ่มอาชีพว่า “รุ่นพี่ตัวแบบ” ทั้งนี้เพื่อสื่อสารกับกลุ่มตัวอย่างในระหว่างรับฟังพหุศาสตร์ ข้อมูลที่ได้จากคำตอบของรุ่นพี่ตัวแบบในแต่ละกลุ่มอาชีพ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการถูกถามโดยคำถามที่ใส่กลยุทธ์เมตาคอกนิชันในการตั้งคำถาม ข้อมูลที่รุ่นพี่ตัวแบบตอบ จะเป็นตัวการสำคัญที่ไปกระตุ้นให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นเกิดความตระหนักรู้ในอาชีพได้หลังรับฟังจบ เพราะนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้รับฟังและสัมผัสประสบการณ์ (Vicarious Experience) ของรุ่นพี่ตัวแบบแต่ละกลุ่มอาชีพที่มาแล้วเรื่องราวตั้งแต่เมื่อครั้งที่ตัวเองยังเป็นเด็ก ยังไม่รู้ถึงความต้องการและสนใจของตนเอง จนกระทั่งค่อยๆ เติบโตและค่อยๆ ค้นพบความสนใจและความสามารถของตนเองที่นำไปสู่ความตระหนักรู้ในอาชีพในที่สุด

พหุศาสตร์ หมายถึง เทคโนโลยีของสื่อชนิดหนึ่งบนระบบอินเทอร์เน็ตที่ทำให้สามารถดาวน์โหลดไฟล์มัลติมีเดียต่างๆ เข้าสู่คอมพิวเตอร์ได้ ไม่ว่าจะ เป็นในรูปแบบของภาพหรือเสียงต่างๆ ไม่ขึ้นกับ format ของไฟล์หรือ type ของไฟล์แต่อย่างใด นำมาเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกได้ฟังโดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ข้อดีของพหุศาสตร์อยู่ที่ความง่ายไม่ว่าจะเป็นใช้งานง่าย เรียนรู้ง่าย และที่สำคัญไม่จำกัดเรื่องระยะเวลาในการเรียนรู้เพราะสามารถดาวน์โหลดมาเก็บไว้ใช้งานเมื่อไรที่ต้องการก็ได้ พกพาสะดวก การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้พหุศาสตร์เป็นสื่อที่ทำหน้าที่บรรจุไฟล์ข้อมูลอาชีพในรูปแบบคลิปเสียงรายการแนะนำอาชีพประเภทที่บ่งชี้ประเภท

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น คือนักเรียนที่มีระดับความบกพร่องทางการเห็นดังนี้

1. ตาบอดสนิท หมายถึง มองไม่เห็นเลยหรือถ้ามองเห็นก็จะเห็นแต่แสง
2. ตาเห็นเลือนราง หมายถึง มองระยะไกลไม่เห็นแต่ถ้าใกล้มากๆ ประมาณ 2 ฟุต (ครึ่งเมตร) จะมองเห็น แต่เป็นการมองเห็นเพียงรูปร่างเท่านั้นเช่น จำหน้าตาของผู้ยื่นอยู่ข้างหน้าไม่ได้หรือเวลาอ่านหนังสือจะอ่านได้ถ้านำหนังสือมาชิดตา

3. ตาเห็นวงแคบ หมายถึง มองเห็นภาพเฉพาะมุมแคบไม่เห็นด้านข้าง ด้านล่าง หรือด้านบน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการพัฒนาศาสตร์การแนะแนวอาชีพผ่านเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น
2. เพื่อเป็นฐานข้อมูลที่จะส่งเสริมการศึกษาและสำรวจอาชีพให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นและผู้เกี่ยวข้องที่สนใจ
3. เพื่อนำแนวคิดเรื่องความตระหนักรู้ในอาชีพ (Career Awareness) และการเห็นคุณค่าในการส่งเสริมความตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นโดยใช้กลยุทธ์เมตาคอกนิชันไปสู่กลุ่มเป้าหมายและเผยแพร่สู่สังคม